

Regionalizmy w gwarze szkolnej Orzechowa – o pilotażowej realizacji projektu *Młody Polonista*

Regionalisms in the School Dialect of Orzechowa
– on the Pilot Implementation of the *Młody Polonista*
project

Michał Szczyszek
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-0253-7296

Agnieszka Piotrowska-Wojaczyk
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID: 0000-0001-7589-0309

Streszczenie: W tekście przedstawiamy projekt *Młody Polonista* oraz jego realizację – przeprowadzoną w jednej ze szkół podstawowych w Wielkopolsce. Celem projektu jest wzbudzenie zainteresowania młodych użytkowników polszczyzny – uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych – językiem, językoznawstwem, wybranymi narzędziami humanistyki cyfrowej. Sądzimy, że jest to niezwykle istotne w dobie szerzącej się dezinformacji, *fake newsów* i innych mechanizmów manipulacji i perswazji językowo-komunikacyjnej. Ponadto w artykule prezentujemy wyniki weryfikacji leksykograficznej powstałego w ramach projektu minisłownika gwary szkolnej w kontekście ogólnopolskiego slangu młodzieżowego. Skupiamy się przede wszystkim na hasłach, które nie zostały odnotowane w żadnym z analizowanych zbiorów leksyki młodzieżowej i które – w naszym przekonaniu – można uznać za regionalizmy uczniowskie, czyli jednostki występujące wyłącznie w socjolekcie badanej szkoły.

Słowa kluczowe: projekt *Młody Polonista*, (orzechowska) gwara uczniowska, analiza leksykograficzna, regionalizmy uczniowskie.

Abstract: In this article, we present the *Young Polish Language Specialist* project and its implementation, which was carried out in one of the primary schools in Greater Poland. The aim of the project is to stimulate interest in the Polish language among young users – primary and secondary school students – through language, linguistics and selected tools of digital humanities. We believe that this is extremely important in an era of widespread disinformation, fake news and other mechanisms of manipulation and linguistic-communicative persuasion. In addition, the article presents the results of a lexicographical review of a mini-dictionary of school slang created as part of the project in the context of nationwide youth slang. We focus primarily on entries that have not been recorded in any of the analyzed collections of youth vocabulary and which, in our opinion, can be considered student regionalisms, units occurring exclusively in the sociolect of the school under study.

Key words: *Młody Polonista* project, (Orzechowska) student dialect, lexicographical analysis, student regionalisms

Wstęp¹

W artykule przedstawiamy projekt *Młody Polonista* oraz jego realizację – przeprowadzoną w jednej ze szkół w Wielkopolsce. Celem projektu jest wzbudzenie zainteresowania młodych użytkowników polszczyzny – uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych – samym językiem, językoznawstwem, wybranymi narzędziami humanistyki cyfrowej. Cel pragmatyczno-dydaktyczny jest związany z uwrażliwieniem uczniów na użycie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych, na gwarę uczniowską – socjo- profesjolekt, którą się jako jego natywni użytkownicy posługują, na poprawne użycie słowa w jego właściwym znaczeniu. Sądzymy, że jest to niezwykle istotne w dobie szerzącej się dezinformacji, *fake newsów* i innych mechanizmów manipulacji i perswazji językowo-komunikacyjnej serwowanej każdemu z użytkowników języka (w tym – polskiego) w świecie rzeczywistym, medialnym, cyfrowym (zapośredniczonym elektronicznie) – poprzez portale społecznościowe itp., z których młodzi ludzie korzystają (czy wręcz ich nadużywają). Sądzymy, że w epoce baumanowskiej płynnej ponowoczesności (Bauman 2000) zabiegi zmierzające *ad fontes* – ku źródłom języka rozumianym tu jako poprawne, zgodne z normą językową i w pełni wyrażające intencje nadawcy jego użycie – są bardzo ważne w procesie edukacji oraz akulturacji młodych ludzi. Ważną umiejętnością jest też rozpoznawanie przez większość społeczeństwa mechanizmów dezinformacji, co jest bardzo istotne w dobie postprawdy i postpamięci (D'Ancona 2018; Grabowski, Lakomy, Oświecimski (red.) 2018), gdy uczestnicy dyskursu publicznego nie tyle odwołują się do faktów i znaczeń wyrazów, co do emocji towarzyszących wydarzeniom, które opisuje się za pomocą słownictwa ekspresywnego i/lub zawierającego ładunek impresywny. Odwołując się do koncepcji kwadratu komunikacyjnego von Thuna (Thun, Langer, Tausch 2004), przyjmujemy założenie, że po stronie nadawcy *informacja rzeczowa* – jeden z kanałów komunikacyjnych – traci lub straciła już na znaczeniu, a zyskują na znaczeniu pozostałe, zwłaszcza *autoprezentacja* i *apel*. Niebagatelnym zatem – naszym zdaniem – walorem opisywanego projektu jest to, że uczniowie muszą samodzielnie przeprowadzić proste analizy semantyczne i komunikacyjne zebranego materiału.

To doświadczenie może – jak wierzymy – leć u podstaw (w przyszłości zawodowej młodych ludzi objętych projektem) tak złożonych operacji intelektualnych na języku, jak – przykładowo – subsumpcja prawnicza, czyli procedura w postępowaniu (przed)sądowym przyporządkowania konkretnego stanu faktycznego do ogólnej normy prawnej. Wypracowywany w ten sposób, tj. w trakcie projektu, mechanizm logicznego analizowania i nazywania rzeczywistości jest – naszym zdaniem – bardzo istotną umiejętnością na rynku pracy, zarówno dzisiejszym, jak i tym w przyszłości.

---

¹ Pogłębione informacje o projekcie *Młody Polonista* oraz o jego realizacji zainteresowany czytelnik znajdzie w drugim, powstałym równoległe, naszym artykule w tym minicyklu, tj. *Projekt Młody Polonista: raport z pilotażowej realizacji w szkole podstawowej* (w druku).

O jeszcze jednym walorze dydaktycznym warto wspomnieć. Analiza najnowszej polszczyzny stanowi doskonały punkt wyjścia do rozważań nad historycznymi przekształceniami języka. Przykładowo: dostrzeżenie analogii pomiędzy współczesnym zalewem angielszczyzny a dominacją niegdyś innych języków pozwala zbudować naturalny pomost ku przeszłości. Ponadto refleksja ta ma też wymiar głęboko humanistyczny. Kiedy uczniowie skarżą się na barierę językową w kontakcie z tekstami dawnymi, warto odwrócić perspektywę i zadać pytanie – czy język młodych ludzi nie jest równie nieprzenikniony dla starszych pokoleń? Taka konfrontacja może stać się najlepszą lekcją empatii oraz pomoże uświadomić uczniom, że język ogólny nie jest przeżytkiem, lecz niezbędnym narzędziem komunikacji ponad podziałami.

W artykule przedstawimy także wyniki pracy uczniów: omówimy regionalizmy orzechowskie, tj. wyrazy odnotowane przez uczniów jednej ze szkół w Wielkopolsce (zob. informacje poniżej). Zostały one wyselekcjonowane z całego zgromadzonego korpusu szkolnego na podstawie porównania go z aktualnymi zbiorami slangu młodzieżowego. W ten sposób uzyskaliśmy odpowiedź na pytanie, czy gwara badanej szkoły jest tożsama z młodzieżowym slangiem ogólnopolskim czy raczej wykazuje cechy jednostkowego socjolektu. W tym zakresie naszymi zbiorami referencyjnymi są słownik slangu młodzieżowego *Miejski.pl* oraz *Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży* (Wileczek, Senderska 2024; Senderska 2025; Wileczek 2025).

Informacja o projekcie „Młody Polonista”

Projekt zakłada zbudowanie sieci kół *Młodego Polonisty* w szkołach podstawowych (klasy 4-8) i ponadpodstawowych – zarówno w Poznaniu, jak i w Wielkopolsce, a niewykluczone, że uda się rozszerzyć oddziaływanie projektu na całą Polskę. Projekt jest nastawiony na pracę z uczniem zdolnym, posiadającym specjalne potrzeby edukacyjne i oczekującym w tym zakresie wsparcia instytucjonalnego (zgodnie ze stosownym rozporządzeniem²) – wykazującym zainteresowanie językiem, literaturą, językoznawstwem, komunikacją interpersonalną, humanistyką, lingwistyką komputerową itp.

W ramach działalności kół uczniowie we współpracy z pracownikiem naukowo-dydaktycznym UAM tworzą słownik lub korpus gwary uczniowskiej swojej szkoły, gromadząc samodzielnie materiał językowy. Słowniczek danej szkoły można opublikować, np. na stronie internetowej szkoły – co będzie atutem (w tym i marketingowym) dla szkół, w których działają koła. Korzyść naukowa jest potężna: w ten sposób powstanie baza słownictwa uczniowskiego zbierana i powiększana przy udziale *native speakerów*! Można zatem na tej podstawie w dalszej perspektywie badawczej i czasowej zbudować niemały korpus (np. przy pomocy *Korpusomatu* (Saputa, Tomaszewska, Zawadzka-Palucka, Kieraś, Kobyliński 2023), wydać słownik, prowadzić badania językoznawcze (np. nad socjolek-

---

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017 poz. 1591).

tem uczniowskim), badania w zakresie pedagogiki, metodyki nauczania języka polskiego, a także – socjologii, psychologii, antropologii kulturowej (folklor uczniowski) młodzieży.

Uczniom pracującym w kołach pod opieką polonisty szkolnego i naszym – badaczy polszczyzny – można zaoferować różne formy wsparcia i rozwoju zainteresowania językiem i językoznawstwem. Przykładowo (jako formy, które już zaoferowaliśmy) mogą to być:

- prelekcje oraz warsztaty na tematy związane polszczyzną we wszelkich jej aspektach i uwarunkowaniach prowadzone stacjonarnie lub zdalnie przez badaczy języka z UAM;
- coroczną konferencję uczniowską zorganizowaną (stacjonarnie lub hybrydowo) przy okazji Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego (przypadającego 21 lutego) w Collegium Maius, czyli siedzibie Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM (lub w siedzibach innych uniwersytetów współpracujących z nami w zakresie realizacji projektu); wybrani przez polonistów szkolnych uczniowie mieliby okazję wygłosić krótki samodzielnie przygotowany referat na temat związany z projektem i/lub innymi aspektami polszczyzny.

Informacja o pilotażowej realizacji projektu w szkole podstawowej

Ze względu na pionierski charakter projektu do współpracy została zaproszona jedna zaprzyjaźniona szkoła – Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Orzechowie³. Spośród jej uczniów wyłoniono dziewięcioro ochotników z klasy VI i VII (zwanymi dalej również Informatorami), którzy pracowali pod opieką swojej nauczycielki języka polskiego mgr Ewy Szymańskiej oraz przy merytorycznym wsparciu pomysłodawców projektu.

Zasadniczo projekt był realizowany w okresie od września do grudnia 2024 roku, ale działania nazwijmy to reklamowe podjęto wcześniej, jeszcze przed formalnym rozpoczęciem projektu. W czerwcu 2024 roku Piotrowska-Wojaczyk spotkała się bowiem z uczniami szkoły i przedstawiła kwestię zróżnicowania języka polskiego ze szczególnym uwzględnieniem w tym zakresie gwary uczniowskiej. Zachęciła również do prac nad stworzenia słownika swojej szkoły.

W kolejnych dwóch spotkaniach, które odbyły się we wrześniu i październiku 2024 roku, uczestniczyli już wyłącznie uczniowie zainteresowani udziałem w pracach. W ich trakcie Piotrowska-Wojaczyk omówiła teorię tworzenia słownika i składniki artykułu hasłowego, a następnie przeszła do zaprezentowania koncepcji planowanych prac. Uczniowie dowiedzieli się, jakie zadania będą przed nimi stały: najpierw samodzielne zgromadzenie materiału językowego, a następnie opisanie go według przyjętego schematu. Wypełnione metryczki słownikowe mgr Szymańska przekazała prof. Piotrowskiej-Wojaczyk pod koniec grudnia 2024 roku. Zostały one wtedy poddane szczegółowej weryfikacji merytorycznej przez twór-

---

³ Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, ul. Szkolna 18, 62-322 Orzechowo, woj. wielkopolskie.

ców projektu. Polegała ona zasadniczo na selekcji materiału – usunięciu ogólnopolskich potocyzmów czy opisów niepełnych w celu wyłonienia słownictwa *stricte* uczniowskiego.

Uroczyste podsumowanie projektu oraz wręczenie dyplomów dla uczestników odbyło się 21 lutego 2025 w trakcie obchodów Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego w poznańskim Collegium Maius. Uczestnicy projektu pod opieką mgr Szymańskiej wysłuchali tego dnia wykładu Michała Szczyszka *Język polski w świecie cyfrowym*, a także uczestniczyli w dyktandzie i zabawach językowych przygotowanych przez studentów z Językoznawczego Koła Naukowego.

Jako pomysłodawcy projektu przystąpiliśmy do niego ze zrozumiałymi obawami. Oczywiście, gdzieś z tyłu głowy mieliśmy wizję następnych edycji naszej akcji i angażowania w nią kolejnych szkół, ale długo nie wiedzieliśmy, czy realizacja projektu przyniesie satysfakcjonujące rezultaty, zwłaszcza dla uczniów. Dziś możemy ogłosić sukces – szkoły zainteresowane współpracą zgłaszają się do nas same. Od września 2025 rozpoczęła się zatem nowa edycja prac nad słownikami szkolnymi w odmiennych częściach Polski i w szkołach różnego typu – zarówno podstawowych, jak i średnich.

Natomiast wymiernym rezultatem tych pionierskich działań było uzyskanie szczegółowych danych na temat 48 haseł należących do słownictwa uczniowskiego. Jest to niewątpliwie zaledwie niewielki wycinek słownictwa uczniowskiego używanego tak w szkole w Orzechowie, jak i w ogólności przez uczniów, ale warto podkreślić jego dwie najważniejsze zalety – aktualność materiału badawczego oraz fakt opracowania przez samych *native speakerów*, czyli osoby należące do środowiska, którego język podlegał opisowi. Uzyskany zbiór haseł może stać się podstawą rozmaicie ukierunkowanych badań naukowych na przykład pedagogicznych, socjologicznych, psychologicznych, antropologicznych (zagadnienie folkloru uczniowskiego) czy – jak ma to miejsce w niniejszym artykule – językoznawczych.

Cel niniejszego tekstu jest bowiem dwojaki: po pierwsze – przyjrzenie się słownictwu uczniowskiemu tej jednej szkoły podstawowej na tle młodzieżowego słownictwa slangowego, po drugie – zaprezentowanie haseł, które nie zostały odnotowane w żadnym uwzględnionym zbiorze leksyki młodych Polaków, a zatem takich, które – w naszym przekonaniu – można uznać za regionalizmy uczniowskie, czyli jednostki występujące wyłącznie w socjolekcie badanej szkoły.

Prezentacja materiału leksykalnego zebranego przez uczniów

W poniższej tabeli prezentujemy wyniki wstępnych analiz leksykograficznych zebranego korpusu słownictwa uczniów ze szkoły w Orzechowie – porównaliśmy go z najnowszymi, czyli najbardziej aktualnymi opracowaniami słownikowymi slangu młodzieżowego. W ten sposób uzyskaliśmy informacje odnośnie do naszego materiału (również przecież bardzo aktualnego i nigdzie wcześniej nieopracowanego), jak sytuje się on względem opracowań już opublikowanych notujących aktualne dane leksykalne, a więc, jak ten dostarczony nam przez natywnych użytkowników gwary jednej ze szkół pozycjonuje się względem analo-

gicznie nowych zjawisk w słownictwie, zwłaszcza młodzieżowym. Jak zapowiadaliśmy wyżej, do analizy leksykograficznej wykorzystaliśmy korpusy/zbiory gwary młodzieżowej: słownik slangu młodzieżowego *Miejski.pl* oraz *Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży*. Natomiast jako źródło pomocnicze potraktowaliśmy *Wielki słownik języka polskiego PAN* pod redakcją Piotra Żmigrodzkiego⁴. Fakt zamieszczenia w nim któregośkolwiek z analizowanych przez nas haseł wskazywałby co prawda na funkcjonowanie danej jednostki we współczesnym uzusie językowym Polaków, jednakże na tej podstawie trudno przesądzać o tym, które pokolenie ich używa⁵.

Następnie przedstawiamy wyniki szczegółowych analiz haseł, które nie zostały odnotowane w uwzględnionych zbiorach gromadzących język młodych Polaków. Jednostki te, dodając socjolektowi badanej szkoły niewątpliwie lokalnego kolorytu, równocześnie potwierdzają znaczne zróżnicowanie ogólnopolskiej gwary szkolnej.

Dane z tabeli należy czytać następująco: 0 brak analizowanego znaczenia, + potwierdzenie obecności danego hasła w badanym słowniku/korpusie, - brak hasła w ekscerpowanym zbiorze. W nawiasie kwadratowym [ ] podajemy formy zapisu, pod jakimi niektóre wyrazy z naszego minisłownika występują w porównywanych opracowaniach leksykograficznych.

Tabela 1. Wyniki analiz leksykograficznych

	WSJP PAN	Miejski.pl	Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży
aura	0	+	+
azbest	0	-	+
bambik	-	+	+
brainrot/brain rot	-	+ [brainrot/brain rot]	+ [brainrot]
buda I	+	+	-
buda II	+	+	-
buzcut	-	-	-
cb	-	+	-
cringe	-	+	+
cringowe	-	+	-

⁴ W dalszej części artykułu posługujemy się skrótem nazwy - WSJP PAN.

⁵ Z tego też względu nie zaliczyliśmy do grupy regionalizmów orzechowskich dwóch haseł nieodnotowanych co prawda przez słowniki młodzieżowe, ale zamieszczonych w WSJP PAN - na dywanik oraz siata: na dywanik *pot.[oczny]* 'rozmowa, na którą przełożony wzywa swojego podwładnego w celu upomnienia go', siata *pot.[oczny]* 'ekspresywnie o siatce - grze sportowej'. Ostatnia wymieniona forma pojawiała się co prawda w *Miejski.pl*, ale w innym niż poszukiwane znaczeniu: 'Siatą na Śląsku i Zagłębiu Dąbrowskim nazywana jest sztuka, porcja marihuany'.

Regionalizmy w gwarze szkolnej Orzechowa – o pilotażowej realizacji projektu
Młody Polonista

czemó	-	+	+
dopieszczacz	-	-	-
drama	0	+	+
ekstra/extra	+	+ [extra]	-
elo	-	+	+
essa	-	+	+
fin/fe/ fein	-	+ [fe!n/fin]	+ [fe!n/fin]
FR	-	+	+
gała	+	+	-
gang	+	+	-
giga chat/giga czat	-	0 [gigachad]	+ [gigachad]
glamur	-	-	+
hobby horse	-	-	-
hobby horsiara	-	-	-
kc	-	+	-
konfi	-	+	-
kujon	+	+	-
maching/maczing/ meczing	-	+ [matching]	-
na dywanik	+	-	-
NPC	-	+	+
nyga	-	0	-
OMG	+	+	+
opening	-	0	-
pała	+	+	+
rel I	-	+	+
rel II	-	+	-
siata	+	0	-
siema	+	+	+
sigma	-	+	+
sigmastyczny	-	+	+
slay/slej	-	+ [slay]	+ [slay]
skibi dibi sigma	-	-	-
skibididaśnie	-	-	-
smerfastyczny	-	+	-
testing	-	-	-
womp womp	-	+	+
wywrota	-	-	-
xd	-	+	-

Podsumowując ten etap analiz, możemy powiedzieć, że spośród 48 haseł naszego korpusu orzechowskiego *Miejski.pl* odnotował 33 z nich, natomiast *Obserwatorium...* – 23. Z kolei do zbioru orzechowskich regionalizmów uczniowskich, czyli takich, których nie odnotował żaden referencyjny słownik ani też WSJP PAN, należy 10 haseł⁶, co stanowi 20,83% słownictwa uczniowskiego mini-słownika orzechowskiego. Są to:

buzcut ‘krótko obcięte włosy’: Kolega obcięty na buzcut. <wyraz używany w trakcie wakacji przez kolegę/koleżankę spoza szkoły> występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: neutralny;

dopieszczacz ‘dopełniacz’: Mianownik, dopieszczacz, celownik... <wyraz używany podczas lekcji przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły> występowanie: wyraz mógłby być używany w mojej szkole w rozmowie z kolegą/ koleżanką; ocena hasła: neutralny;

hobby horse ‘koń na patyku wypchany miękkim materiałem’: Ale masz ładnego hobby horse. <wyraz używany podczas przerwy, np. podczas treningu sportowego, poza szkołą, np. na dodatkowych zajęciach, w trakcie wakacji, na spotkaniu ze znajomymi przez kolegę/ koleżankę z klasy/szkoły, kolegę/koleżankę spoza szkoły, kolegę/koleżankę z pozaszkolnych kół zainteresowań, przez dyrektora lub nauczyciela> występowanie: wyraz mógłby być używany w mojej szkole w rozmowie z kolegą/koleżanką, w rozmowie z nauczycielem/dyrektorem, podczas rozmowy z rodzicami, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły, podczas wydarzenia sportowego; ocena hasła: neutralny;

hobby horsiara ‘koniara, dziewczyna, która lubi konie lub hobby horse’: Ej, patrzcie, ale hobby horsiara! <wyraz używany podczas przerwy, np. podczas treningu sportowego, w trakcie wakacji przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły> występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: obraźliwy;

nyga ‘używa się na określenie osoby o czarnych włosach, ciemnym kolorze skóry lub osoby, która jest ubrana cała na czarno’⁷: Patrz, jaka nyga! (zasłyszane)

---

⁶ Mikrostrukra hasła mini-słownika składa się z: wyrazu hasłowego (pismem pogrubionym), definicji semantycznej zbudowanej przez ucznia-informatora (w pojedynczym cudzysłowie), autentycznego cytatu podanego przez ucznia (po dwukropku) wraz z informacją, skąd ten cytat pochodzi (np. zasłyszane), po średniku - informacji w nawiasie < > o miejscu użycia wyrazu hasłowego, następnie – po kolejnym średniku - informacji o tym, kto wg ucznia mógłby użyć danego wyrazu i w jakiej sytuacji komunikacyjnej, a na koniec - uczniowską ocenę hasła pod względem emocji. Zachowujemy oryginalną pisownię haseł, definicji, przykładów użycia czy wszelkich dopisków. Jeśli dane hasło pochodzi od kilku informatorów i informacje w opisie się różnią, zostawiamy wszystkie wersje danego hasła, różnicując je podpunktami a), b) c).

⁷ W języku uczniów z Orzechowa analizowany leksem ma szerszy niż w słowniku *Miejski.pl* zakres znaczeniowy, który to definiuje go wyłącznie jako rasistowskie określenie osoby o ciemnym kolorze skóry.

<wyraz używany podczas spotkań poza szkołą przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły> występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: brzydki, obraźliwy, niemiły;

opening ‘otwieranie, rozpakowywanie czegoś’: Robimy opening paczki. <wyraz używany poza szkołą, np. na dodatkowych zajęciach, w trakcie wakacji przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły> występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z rodzicami, podczas rozmowy z dziadkami, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły, w teatrze/w kinie/na koncercie; ocena hasła: neutralny, ładny;

skibi dibi sigma ‘określenie twojego przyjaciela/kolegi’: Hej moja skibi dibi sigmo. <wyraz używany podczas lekcji, podczas przerwy, np. podczas treningu sportowego, poza szkołą, np. na dodatkowych zajęciach, w trakcie wakacji, przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły, kolegę/koleżankę spoza szkoły, kolegę/koleżankę z pozaszkolnych kół zainteresowań> występowanie: wyraz mógłby być używany w mojej szkole w rozmowie z kolegą/koleżanką, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: neutralny;

skibididaśnie ‘słowo to w zależności od kontekstu sytuacji, w której zostało użyte może oznaczać coś bardzo fajnego, dziwnego albo zaskakującego: Ale mega skibididaśnie! (zasłyszane) <wyraz używany podczas spotkań poza szkołą przez koleżankę/ kolegę z klasy> występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z rodzicami, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: ładny, miły;

testing ‘test, testowanie; testujesz jakąś rzecz’: Robimy testing tych cukierków. <wyraz używany podczas przerwy przez koleżankę/kolegę z klasy/szkoły > występowanie: wyraz mógłby być używany w rozmowie z kolegami/koleżankami z klasy/szkoły, podczas rozmowy z rodzicami, podczas rozmowy z dziadkami, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły; ocena hasła: neutralny;

wywrota ‘ktoś się wywrócił lub przewrócił oraz upadł: Ale zrobiłeś wywrotę. <wyraz używany podczas lekcji, podczas przerwy, np. podczas treningu sportowego, poza szkołą, np. na dodatkowych zajęciach, w trakcie wakacji przez kolegę/koleżankę z klasy/szkoły, kolegę/koleżankę spoza szkoły, kolegę/koleżankę z pozaszkolnych kół zainteresowań, rodzica> występowanie: wyraz mógłby być używany w mojej szkole w rozmowie z kolegą/koleżanką, podczas rozmowy z rodzicami, podczas rozmowy z kuzynami, podczas rozmowy z kolegami/koleżankami spoza mojej szkoły, podczas wydarzenia sportowego; ocena hasła: neutralny.

Analiza materiału

Okazuje się, że prawie połowa wyrazów z Orzechowa jest odnotowana w *Obserwatorium...*, a aż 68,75% - w *Miejski.pl*. Powyższe dane liczbowe potwier-

dzają zatem, że słownictwo orzechowskie na tle „ogólnopolskiego” slangu młodzieżowego nie wykazuje dużej odrębności⁸, chociaż też ma pewien charakter „odosobnienia”; zachowuje bowiem niemałą porcję kolorytu lokalnego. Aż około 21% wyrazów orzechowskich jest znanych tylko uczniom z Orzechowa, czego wymiernym wykładnikiem jest ich brak w analizowanych zbiorach socjolektu młodzieżowego: w *Miejski.pl* oraz w *Obserwatorium...*

Na potrzeby naszych badań tego rodzaju hasła określamy jako regionalizmy uczniowskie, ale tworzymy własną definicję powyższego terminu, operacyjnie przydatną w prowadzonych przez nas analizach. Literatura przedmiotu pokazuje bowiem, że pojęcie „regionalizm” jest różnie doprecyzowywane przez badaczy na gruncie poszczególnych dziedzin wiedzy. Wszystkie mają jednak wspólny składnik – odwołanie się do charakteru regionu, różnice natomiast sprowadzają się do szczegółów. Stwierdziliśmy zatem, że w nowo zbudowanej definicji należy zaakcentować specyficzne umiejscowienie słownictwa uczniowskiego – niejako na skrzyżowaniu dwóch równorzędnych kryteriów: geograficznego oraz socjolektalnego. W rezultacie za regionalizmy uczniowskie uznajemy wyrazy lub ich połączenia o zasięgu ograniczonym do języka grupy uczniów danej szkoły (tu: Orzechowa). W obrębie tak szeroko pojmowanych regionalizmów znajdują się zatem rozmaite elementy języka, bez względu na ich genezę (zapożyczenia, dialektyzmy) czy ocenę normatywną (zgodne z normą lub nie).

Oczywiście, zdajemy sobie sprawę, że regionalne nacechowanie tak postrzeganych elementów może być tylko pozorne, to znaczy mogą być one znane uczniom również z innych obszarów kraju. Jednakże na tym etapie naszych ustaleń – wobec braku materiału porównawczego, a zatem braku pewności w tym względzie – analizowane hasła uznajemy za regionalizmy uczniowskie. Fakt ten niewątpliwie skłania do podjęcia dalszych badań regionalistycznych nad leksyką uczniowską.

Szczegółowa analiza wydzielonych haseł, w tym ich weryfikacja w materiałach internetowych wykazała, że część z nich funkcjonuje dziś powszechnie i to nie tylko w słownictwie uczniowskim. Przyczynę ich braku w dziełach rejestrujących słownictwo młodych Polaków można zatem upatrywać w zapóźnieniu słownikarzy (w wypadku *Miejski.pl* – słownikarzy-amatorów, ponieważ jest to słownik języka młodych ludzi tworzonych przez nich samych) w rejestrowaniu słownictwa aktualnie używanego. Gdyby natomiast tego typu jednostki zdążyły wejść do zasobu leksykalnego ogółu Polaków, to powinny je notować słowniki ogólne lub – jako że są to w dużej mierze anglicyzmy – słowniki wyrazów obcych. Tak jednak nie jest, czego dowodzą poniższe hasła:

buzcut pochodzi od formy *buzz cut* i oznacza klasyczną krótką fryzurę dla mężczyzn;

---

⁸ W drugim (wspomnianym w przypisie 1.) naszym artykule (w druku) zapisaliśmy: „Można zatem powiedzieć, że słownictwo gwary szkolnej z Orzechowa w najmniejszym stopniu pokrywa się ze słownictwem ogólnopolskim (tylko na poziomie 22,91%), a więc w tym kontekście ma charakter slangu odosobnionego, zamkniętego. Nieco inaczej wypada porównanie ze zbiorami slangowymi”. Tu tę informację jedynie odnotowujemy.

hobby horse oraz **hobby horsiara** dotyczą z kolei *hobby horsingu*, czyli aktywności, która polega na jeździe na koniu zwanym *hobby horse* – zabawkowym wierzchowcu osadzonym na patyku; natomiast *hobby horsiara* to spolszczone określenie dziewczyny/kobiety uprawiającej ową dyscyplinę;

nyga wywodzi się od angielskiej formy *nigger*, będącej rasistowską nazwą Afroamerykanów: ‘czarnuch’;

opening pochodzi z formy czasu Present Continuous czasownika *to open* ‘otwierać’ i podobnie jak angielska podstawa ma szerokie spektrum użycia; co prawda hasło to notuje również *Miejski.pl*, ale w dwóch innych znaczeniach: ‘1) Opening to otwieranie skrzynek z zasobami w grze na telefon lub komputer’ 2) Opening jest to piosenka na rozpoczęcie odcinka anime’;

testing to postać Present Continuous czasownika *to test* ‘testować’.

W zbiorze słownictwa młodzieżowego zgromadzonego w ramach projektu *Młody Polonista* nie mogło zabraknąć Młodzieżowego Słowa Roku 2024 – **sigma**. Co warto podkreślić, w języku uczniów z Orzechowa stało się ono podstawą nowej formy nieodnotowanej w innych zbiorach. Hasło **sigma** wystąpiło bowiem w połączeniu z innym znanym młodzieży leksemem **skibidi**⁹, który wzmocnił wymowę jednostki **sigma** – **skibi dibi sigma**¹⁰. Ponadto do regionalizmów orzechowskich należy zaliczyć wyraz pochodny od **skibidi** – **skibididaśnie**.

Listę regionalizmów uczniowskich dopełnia hasło **dopieszczacz**. Z informacji uzyskanych od respondentów wynika, że jest to jednostka o zasięgu użycia ograniczonym do jednej klasy, a powstała na skutek zabawnego przejęzyczenia ucznia.

Natomiast oryginalność ostatniej jednostki **wywrota** sprowadza się do różnicy w nacechowaniu emocjonalnym. W odróżnieniu od formy ogólnopolskiej **wywrotka** funkcjonującej w identycznym znaczeniu (‘wywrócenie się człowieka lub pojazdu’ WSJP PAN) zamiast spodziewanego negatywnego wydzźwięku hasła jest ono określane jako neutralne.

Chcieliśmy też poznać, jakie kategorie pojęciowe związane są z tym zbiorem regionalizmów orzechowskich oraz jaki sentyment towarzyszy temu słownictwu. W tym celu wykorzystaliśmy jeden z modeli sztucznej inteligencji (Gemini: <https://gemini.google.com/>) i zadaliśmy dwa pytania: 1. *Jakie kategorie pojęciowe ujawniają się w tym zbiorze haseł?* oraz 2. *Jaki sentyment towarzyszy tym wyrazom?* Uzyskaliśmy następujące odpowiedzi.

Na pytanie 1): Na podstawie analizy, można wyróżnić następujące kategorie pojęciowe:

- nazwy osób (wyrazy należące do tej kategorii: **hobby horsiara**, **nyga**, **skibi dibi sigma**);
- nazwy rzeczy i zjawisk (**buzcut**, **dopieszczacz**, **hobby horse**, **wywrota**);
- nazwy czynności (**opening**, **testing**);
- określenia oceniające (**skibididaśnie**).

---

⁹ Hasło znalazło się w finałowej dwudziestce konkursu **Młodzieżowe Słowo Roku 2024**.

¹⁰ Słowniki młodzieżowe notują wyłącznie wariant skibidi sigma.

Na pytanie 2): Na podstawie dostarczonego tekstu, sentyment towarzyszący poszczególnym wyrazom można podzielić na trzy główne kategorie:

- sentyment neutralny (**buzcut, dopieszczacz, hobby horse, opening, skibi dibi sigma, testing, wywrota**);
- sentyment negatywny (**hobby horsiara, nyga**);
- sentyment pozytywny (**skibididaśnie**).

Najczęstszym sentymentem jest zatem ocena neutralna, negatywny jest reprezentowany przez dwa wyrazy, a pozytywny – przez jeden.

Okazuje się zatem, że uczniowie orzechowskiej szkoły, posługując się swoimi regionalizmami, przede wszystkim opisują rzeczywistość, z rzadka jedynie przypisując jej jakieś emocje, a także – że centralną kategorią pojęciową jest człowiek oraz zjawiska go otaczające.

Wnioski, podsumowanie, końcowa dyskusja

Omówiony w artykule projekt *Młodego Polonisty* otwiera – jak sądzimy – wiele możliwości rozwojowych dla uczniów zdolnych, którzy szczególnie interesują się językiem jako takim, a zwłaszcza współczesną polszczyzną. Projekt ma na celu zwrócenie uwagi młodych użytkowników polszczyzny na właściwości, potencje i ograniczenia języka poprzez bliższe zapoznanie się uczniów z jego użyciem codziennym we własnej szkole, w tym – ze slangiem młodzieżowym (ograniczonym do tej jednej placówki). Wierzymy też, że prócz pewnej wartości poznawczej, o której pisaliśmy we wstępie, daje też niemałą porcję zabawy z językiem, semantyką, pragmatyką i ekspresją językową.

Fakt, że sami natywni użytkownicy danej gwary szkolnej samodzielnie, acz pod okiem nauczyciela i przy naszym wsparciu, gromadzili słownictwo ich społeczno-szkolnego otoczenia, ma niezwykle istotne znaczenie dla rozwoju kompetencji poznawczych, językowych, komunikacyjnych, językownormatywnych, czyli na poziomie języka i z udziałem języka otwierania intelektualnego okna na świat otaczający uczniów. Dla nas, pomysłodawców projektu niebagatelne znaczenie ma charakter współpracy: informatorzy – *native speakerzy* dostarczający nam lokalny materiał leksykalny samodzielnie i dobrowolnie gromadzili sobie znane i przez siebie używane słownictwo swojej szkoły, podejmowali próby jego zdefiniowania semantycznego oraz opisu pragmalingwistycznego ze wskazaniem własnego odczucia co do emocji związanych z konkretnym opisywanym przez nich wyrazem.

W efekcie tak zorganizowanej współpracy materiał, który przedstawiamy w artykule, pochodzi od dziewięciorga informatorów i liczy czterdzieści osiem jednostek. To oczywiście niewiele w skali całej Polski i całego zasobu leksykalnego polszczyzny, ale liczymy, że ten pomyślnie przeprowadzony pilotaż w szkole podstawowej w Orzechowie stanie się załączkiem badań na większą skalę, czyli realizacji tego projektu w innych szkołach: poznańskich, wielkopolskich, a nawet na terytorium całej Polski. Jeśli projekt zyskałaby szerszy zasięg – choćby na poziomie regionalnym (zapraszamy do współpracy z nami, autorami artykułu,

wszystkie zainteresowane szkoły zarówno podstawowe, jak i ponadpodstawowe) – moglibyśmy, co jest naszym celem badawczym – opracować słownik lub korpus gwary szkolnej budowany przez *native speakerów* jako informatorów. Podobne działania podejmowano już w dialektologii i regionalistyce, więc w tym sensie nie jesteśmy nowatorscy, z czego zdajemy sobie sprawę. Jednakże na gruncie badań nad leksyką młodzieżową nie jest ta metoda często wykorzystywana¹¹; mamy też wrażenie, że podążamy tropem *Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży*, z tą różnicą, że nasza propozycja wchodzi bezpośrednio do szkół, angażuje wszystkich zainteresowanych uczniów zdolnych, wychodząc (mamy nadzieję) naprzeciw ich oczekiwaniom.

Sądzymy, że udało się nam na niewielkim, ograniczonym materiale (i w konsekwencji – w sposób ograniczony) dostrzec, że szkolną gwarę orzechowską cechuje regionalna odrębność, a także – przewidywana przez Bernsteina – realizacja kodu ograniczonego, w której jednakże widać już tendencję przechodzenia do kodu rozwinętego (tu – ze względu na poruszane tematy). Obie konstatacje wymagają dalszych badań i weryfikacji na większym zasobie słownikowym tworzonym przez natywnych użytkowników gwar szkolnych z różnych regionów Polski i poziomów nauczania. Niewątpliwie jednak uzyskany przez nas wycinek leksyki młodych Polaków pozwala przeprowadzić nie tylko obserwacje lingwistyczne, ale również i innej natury – np. pedagogicznej, socjologicznej, poznawczej, psychologicznej, które – dzięki tak zgromadzonemu zbiorowi słownictwa pozwolą wejrzeć w świat młodych ludzi poprzez język – ich gwarę szkolną.

Bibliografia

- Bauman Zygmunt, cu Natalia, Kieraś Witold, Kobylński Łukasz, 2023, *Korpusomat.eu: A multilingual platform for building and analysing linguistic corpora*, w: Miłyńska J., de Mulatier C., Paszynski M., Krzhizhanovskaya V.V., Dongarra J.J., Sloot P.M.A. (red.), *Computational Science – ICCS 2023. 23rd International Conference, Prague, Czech Republic, July 3–5, 2023, Proceedings, Part II, number 14074 in Lecture Notes in Computer Science*, Cham, s. 230-237.
- Senderska Joanna, 2025, *How Young People Speak and Write on The Internet*, w: Wilczek A., Marczevska M. (red.), *V Native Language in the 21st Century. System, Communication Practices and Education*, Lejda, s. 67-78.
- Thun von Friedemann Schulz, Langer Inghard, Tausch Reingard, 2004, *Wyrażać się zrozumiale*, Kraków.
- Wilczek Anna, 2025, *Wirale i młoda mowa*, „Prace Językoznawcze” nr 1, s. 131-147.
- Wilczek Anna, Senderska Joanna, 2024, *Współczesny człowiek w młodomowie (rekonesans badawczy na materiale Obserwatorium Języka i Kultury Młodzieży)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia Vol. IX Sectio N: Educatio Nova”, s. 401-415.

---

¹¹ Ze zbliżoną, aczkolwiek opartą na ankietach, metodą gromadzenia materiału mamy do czynienia w opracowaniu Haliny Zgółkowej (Zgółkowa 2016).

Zabrocki Ludwik, 1963, *Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego*, cz. I: *Prehistoria języka niemieckiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków.

Zgółkowska Halina, 2016, *Słownictwo dzieci w wieku przedszkolnym w latach 2010-2015. Listy frekwencyjne*, Poznań.

Żmigrodzki Piotr (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 10.07.2025] [skrót: WSJP PAN].

O autorach:

Michał Szczyszek – dr hab., profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; językoznawca, zatrudniony w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza; pracował w Państwowym Instytucie Badawczym Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa (NASK PIB, w Zakładzie Inżynierii Lingwistycznej i Analizy Tekstu); odbył staże badawcze w Samsungu (w Dziale Badań i Rozwoju). Zainteresowania naukowe: interpersonalna komunikacja językowa, wariant mówiony języka polskiego oraz werbalne i niewerbalne aspekty komunikacji międzyludzkiej, lingwistyka komputerowa oraz lingwistyka kryminalistyczna, relacja język – rzeczywistość, korpusologia, dyskurs parlamentarny, różnice pokoleniowe w użyciu języka, współczesna polszczyzna, norma językowa. Członek: Polskiego Towarzystwa Językoznawczego; Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego; redakcji czasopisma „*Investigationes Linguisticae*”. Autor ponad 90 artykułów naukowych, w tym książek: *O porozumiewaniu się międzyludzkim. Wariant mówiony języka polskiej wspólnoty komunikatywnej: słowotwórstwo, leksyka, składnia* (Poznań 2013); *Derywaty z przyrostkiem -owicz w języku polskim (doba nowopolska)* (Poznań 2006); adres mailowy: michal.szczyszek@amu.edu.pl.

Agnieszka Piotrowska-Wojaczyk – dr hab., profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; pracuje w Zakładzie Lingwistyki Antropologicznej Instytutu Filologii Polskiej; historyk języka; autorka książek *Regionalizmy leksykalne w słownikach doby nowopolskiej* (Poznań 2011), *Studia nad polskimi nazwami ryb (na podstawie danych słownikowych)* (Poznań 2018) oraz licznych publikacji z zakresu regionalistyki, leksykologii i leksykografii historycznej; współpracuje z Polskim Związkiem Niewidomych oraz szkołami; adres mailowy: agnieszka.piotrowska-wojaczyk@amu.edu.pl.